

นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

INNOVATION OF ADMINISTRATION IN THE PRAPARIYATIDHAMMA SCHOOL*

พระครูวินัยธรวรวุฒิ เตชธมโม (เฮียงเหี้ย),

พระสอนดำ เข้มมา, รัชณี จรุงศิริวัฒน์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Phrakhruwinaithon Worawuth Techathammo (Hainghai),

PhraHonda khemma, Rachanee Jaroungsirawat

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khonkaen Campus, Thailand

E-mail: worawuth.net1@hotmail.com

บทคัดย่อ

นวัตกรรมการบริหารโรงเรียน ถือเป็นการบริหารแนวใหม่ เพื่อให้ผู้บริหารรู้จักวิธีการบริหารจัดการด้วยตนเอง ซึ่งมีนักวิชาการ ผู้บริหาร บุคลากร หรือแม้แต่บุคคลทั่วไปในสังคมปัจจุบัน จะมีการคิดและทำสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ นวัตกรรมจึงมีการพัฒนาและเกิดขึ้นใหม่อยู่เรื่อยๆ ผู้บริหารจึงจำเป็นต้อง มีความรู้ ความเข้าใจ ในเครื่องมือที่จะใช้ในการบริหารจัดการนวัตกรรม ซึ่งในการบริหารโรงเรียนให้ไปสู่เป้าหมาย ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องนำนวัตกรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหาร และให้บุคลากรในโรงเรียนอบรมเรื่องการใช้สื่อการสอนต่างๆ รวมถึงเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เข้ามามีบทบาททางสังคมด้วย ดังนั้น การบริการจัดการจะประสบผลสำเร็จหรือไม่ขึ้น ก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยและบริบทต่างๆ อีกมากมายหลายประการ ผู้บริหารและบุคลากรจะต้องมีองค์ความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรมในการบริหารจัดการโรงเรียน สามารถปฏิบัติเป็น ถ้ายทอดได้ สามารถรองรับนวัตกรรมที่เกิดขึ้นใหม่ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ : นวัตกรรม, การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

Abstract

Innovation of school administration is a new trend, in order to help the administrator to be able to manage by himself with the support of the academic staff, the administrative team members and personnel including general population in the society. Because the creation of new innovation, the new trend of development, the administrators are required to have knowledge and understanding of innovation management tools. In order to administer the school to achieve the final goals the administrator must bring an innovation system to be the important part of an administration. Besides that, the school personnel need to be trained to are new media including in the social environment. Besides that to be

*ได้รับบทความ: 16 พ.ย. 2563; แก้ไขบทความ: 20 ธ.ค. 2563; ตอปรับตีพิมพ์: 31 ธ.ค. 2563

successful in administration depends on many factors and contexts that the administrators need to be knowledgeable in educational innovation, be able to practice and be able to transfer the new innovation to an efficiency goals.

Keywords: Innovation, Administration in the Prapariyatidhamma School.

บทนำ

นวัตกรรม (Innovation) เป็นการปฏิบัติและการกระทำสิ่งใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงจากของเดิมให้ดียิ่งขึ้น แปรจากเดิมซึ่งก็อาจจะเป็นความคิด วิธีการ อุปกรณ์ และเมื่อนำมาใช้งานก็ทำให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เมื่อนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารโรงเรียนเราก็เรียกว่า นวัตกรรมการบริหารโรงเรียน

ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการบริหาร และมีเครื่องมือในการบริหารจัดการ นวัตกรรม และเป็นเครื่องมือประเภทหนึ่งที่มีประสิทธิภาพในการบริหารโรงเรียนไปสู่เป้าหมาย การบริหารสถานศึกษาแนวใหม่จึงจำเป็นต้องนำ นวัตกรรม มาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารจัดการ เพื่อให้โรงเรียนมีหลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

ความหมายของนวัตกรรม

นวัตกรรม (Innovation) มีรากศัพท์มาจาก Innovare ในภาษาลาติน แปลว่า ทำสิ่งใหม่ขึ้นมา ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของคำ ว่า นวัตกรรม ที่รูปศัพท์เดิมมาจากภาษาบาลี คือ นว + อตต + กรรม กล่าวคือ นว แปลว่าใหม่ อตต แปลว่า ตัวเองและกรรม แปลว่า การกระทำเมื่อนำคำ นว มาสนธิ กับอตต จึงเป็น นวัตกรรม และเมื่อรวมคำ นวัตกรรม มาสนธิ กับกรรม จึงเป็นคำ ว่า นวัตกรรม แปลตามรากศัพท์เดิมว่า การกระทำที่ใหม่ของตนเอง หรือการกระทำของตนเองใหม่

โรมัส ฮิวซ์ : นวัตกรรม เป็นการนำวิธีการใหม่ๆมาปฏิบัติหลังจากได้ผ่านการทดลองหรือได้รับการพัฒนามาเป็นขั้นๆแล้ว โดยมีขั้นตอนตามลำดับ คือ การคิดค้น การพัฒนา และนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งมีความแตกต่างจากการปฏิบัติเดิมที่เคยปฏิบัติมา (กิริติ ยศยิ่งยง : 2552)

กิริติ ยศยิ่งยง : นวัตกรรม เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา สามารถนำไปปฏิบัติจริง และมีการเผยแพร่ออกสู่ชุมชน ในลักษณะเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือของเก่าที่มีอยู่แต่เดิมแต่ได้รับการปรับปรุงเสริมแต่งพัฒนาขึ้นใหม่ให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ สามารถนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ได้ (กิริติ ยศยิ่งยง : 2552)

นวัตกรรมทางการศึกษาและการบริหารการศึกษา

เทคโนโลยีการศึกษาในฐานะองค์ความรู้

ในประเทศไทย เทคโนโลยีทางการศึกษาในฐานะที่เป็นองค์ความรู้พบได้จากการที่มหาวิทยาลัยต่างเปิดสอนวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยระดับปริญญาตรีมุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีการศึกษา เพื่อไปปฏิบัติงานในลักษณะนักปฏิบัติในสถาบันการศึกษาและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน สำหรับระดับปริญญาโทและปริญญาเอก มุ่งเน้นผลิตบัณฑิตทางด้านเทคโนโลยีทางการศึกษาที่เป็นทั้งนักออกแบบ นักจัดการระบบ ผู้ควบคุมการผลิตและการใช้สื่อต่างๆ เนื้อหาที่สอนจะครอบคลุมถึงแนวคิดพื้นฐานทางด้านเทคโนโลยีการศึกษา สื่อทางการศึกษาที่จะครอบคลุมงานทางด้านกราฟิก เครื่องฉายต่างๆ เครื่องเสียง ภาพยนตร์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ การใช้สื่อโทรคมนาคมเพื่อการศึกษา เช่น การใช้โทรศัพท์เพื่อการศึกษา การใช้วิดีโอเทกซ์ การใช้ดาวเทียม การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการศึกษา การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา

เทคโนโลยีการศึกษาในฐานะเครื่องมือในการบริหาร

ในฐานะเครื่องมือทางการบริหาร เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญซึ่งจำแนกได้ ดังนี้

1. เป็นเครื่องมือในด้านการบริหารองค์กร เพื่อให้ดำเนินงานตามวิธีระบบและบรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะจัดการเกี่ยวกับ :-

(1) การกำหนดจุดมุ่งหมายและนโยบายเกี่ยวกับ บทบาท วัตถุประสงค์ การเรียนการสอน ตัวผู้เรียน และการจัดทรัพยากรการเรียน ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกัน

(2) การให้การสนับสนุน จะต้องมีการวางแผนการจัดหาทรัพยากร ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งการวางแผนปฏิบัติงานและการประเมินผลงาน

(3) การจัดบริการที่มีประสิทธิภาพ

(4) การสร้างความประสานสัมพันธ์ให้มีการร่วมมือในการปฏิบัติงานของทุกหน่วยงานย่อยในองค์กร ตลอดจนวิธีการเผยแพร่ข่าวสารและการติดต่อสื่อสาร เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและสำเร็จตามวัตถุประสงค์

2. การเป็นเครื่องมือด้านธุรการ ได้แก่ การผลิตเอกสาร การนัดหมาย การทำ ทะเบียนนักศึกษา ทะเบียนครุภัณฑ์ การทำบัญชีการเงิน และการควบคุมงบประมาณ

3. ด้านการบริหารงานบุคลากร เป็นการนำเทคโนโลยีมาใช้ด้านการบริหารงานบุคลากรเพื่อการแต่งตั้งบุคลากรเข้ารับตำแหน่งให้เหมาะสมกับหน้าที่ โดยสอดคล้องกับความสามารถของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากการแต่งตั้งแล้ว เทคโนโลยียังสามารถใช้

ในการสรรหา การคัดเลือกบุคลากร การพัฒนาบุคลากร การนิเทศงาน การบำรุงขวัญการทำงาน สวัสดิการ และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร

4. การบริหารวิชาการ จะใช้เทคโนโลยีในการเก็บประเมินผลการเรียน การวัดและการประเมินผล พร้อมทั้งการรายงานผลการเรียน

ด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ โดยการผลิตสื่อต่างๆ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์กิจการของสถาบันการศึกษา และการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างสถาบันการศึกษากับชุมชน

เทคโนโลยีการศึกษาในฐานะเครื่องมือทางวิชาการ

สถาบันการศึกษาใช้เทคโนโลยีการศึกษาใน 2 ลักษณะ คือ ยึดสื่อคนเป็นกลางกับยึดสื่อสิ่งของเป็นหลัก

การยึดสื่อคนเป็นหลัก หมายถึง การให้ครู อาจารย์ เป็นแหล่งความรู้หลัก แล้วใช้สื่อสิ่งของเสริมการสอนของครู เป็นวิธีที่พบเห็นทั่วไปในสถาบันการศึกษาแบบปิดที่ใช้ระบบการเรียนการสอนแบบผู้เรียนกับผู้สอนเผชิญหน้ากัน

การยึดสื่อสิ่งของเป็นหลัก การใช้รูปแบบนี้ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า การเรียนรู้อาจเกิดขึ้นได้โดยที่ผู้เรียนไม่ต้องเผชิญหน้ากับผู้สอน แต่อาจเรียนได้จากสื่อประสมประเภทต่างๆ ในรูปของการศึกษาทางไกล โดยทั่วไปการใช้ในลักษณะนี้จะพบในมหาวิทยาลัยแบบเปิด ซึ่งมีการใช้อยู่ 3 ลักษณะ คือ

1. การใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นแกน เสริมด้วยสื่อโสตทัศน (AV Media) รายการวิทยุ กระจายเสียงรายการวิทยุโทรทัศน์ การสอนเสริม และสื่อโทรคมนาคม เป็นต้น เช่นที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และมหาวิทยาลัยเปิดแห่งอังกฤษ เป็นต้น

2. การใช้สื่อวิทยุหรือโทรทัศน์เป็นแกน โดยใช้วิทยุหรือโทรทัศน์เป็นสื่อ ใช้กันที่มหาวิทยาลัยทางอากาศของญี่ปุ่นและมหาวิทยาลัยทางโทรทัศน์ของประเทศไทย

3. การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือคอมพิวเตอร์เป็นแกน เช่น ที่มหาวิทยาลัยเปิดในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น นอกจากนี้ ใน ปัจจุบันการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ยังเป็นที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายใน มหาวิทยาลัยแบบปิดทั้งในอเมริกาและยุโรป โดยระบบที่เราเรียกว่า e – Learning

เทคโนโลยีการศึกษาในฐานะเครื่องมือบริการทางวิชาการ

หน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของสถาบันการศึกษาก็คือ การบริการทางวิชาการ ให้แก่บุคลากรภายใน และให้บริการแก่ชุมชน ในฐานะเครื่องมือสำหรับการ บริการทางวิชาการเทคโนโลยีการศึกษาจะช่วยเผยแพร่ความรู้ให้แก่ประชาชนได้ ไม่ว่าจะอยู่ในระบบการศึกษาหรืออยู่นอกระบบ โดยจัดในรูปของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อฝึกอบรม รายการทางวิทยุกระจายเสียง รายการโทรทัศน์และวัสดุบันทึก และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ใน

รูปแบบต่างๆ ซึ่งวัสดุเหล่านี้จะเก็บไว้เพื่อให้บริการในห้องสมุด สำนักวิทยบริการ ศูนย์วิชาการ ศูนย์การเรียนรู้ ฯลฯ โดยผู้ใช้บริการสามารถค้นหาหรือยืมไปศึกษาที่เคหะสถานของตนเองได้

เทคโนโลยีการศึกษาในฐานะทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้

ทรัพยากรการเรียนรู้ หมายถึง ทรัพยากรทุกชนิดที่ผู้เรียนสามารถใช้แบบเชิงเดี่ยวหรือแบบผสมอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ซึ่งได้แก่ ข้อเสนอเทศ/ข่าวสาร บุคคล วัสดุ เครื่องมือ เทคนิค และอาคารสถานที่

1. ข้อเสนอเทศ/ข่าวสาร คือข้อเท็จจริงที่ได้ประมวลและจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบพร้อมที่จะถ่ายทอดสู่บุคคลที่สนใจ

2. บุคคล (People) บุคลากรแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือกลุ่มที่ทำหน้าที่รวบรวมและจัดระบบการเก็บข้อเสนอเทศและข่าวสาร กลุ่มที่สองคือคณะบุคคลที่ปฏิบัติงานในหน่วยงาน และทำหน้าที่ในการถ่ายทอดข้อเสนอเทศและข่าวสาร ซึ่งได้แก่ ครู นักการศึกษา นักวิชาการ

3. ผู้เชี่ยวชาญ คือบุคลากรที่เตรียมงาน ปรับปรุง ผลิต ดำเนินการประเมินผลและพัฒนาเพื่อให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ

4. วัสดุ ได้แก่ สิ่งของ จำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) ประเภทที่บรรจุหรือบันทึกข่าวสารที่จะต้องถ่ายทอดด้วยเครื่องมืออื่น เช่น แผ่นเสียง ฟิล์มสตริป สไลด์ ภาพยนตร์ วิดีโอเทป ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช ฯลฯ

(2) ประเภทที่ตัวของมันเองสามารถใช้งานได้โดยไม่ต้องอาศัยเครื่องมืออื่น เช่น แผนที่ ลูกโลก หนังสือ ของจริง ของจำลอง ฯลฯ

5. เครื่องมือ คืออุปกรณ์ที่เป็นตัวถ่ายทอดข่าวสารที่บรรจุหรือบันทึกไว้ในวัสดุ ส่วนมากจะเป็นเครื่องกลไกไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ บางอย่างก็ไม่จำเป็นจะต้องเป็นเครื่องกลไกที่ใช้ไฟฟ้าหรือเครื่องอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายสไลด์ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพเครื่องฉายภาพทึบแสง กล้องถ่ายรูป กล้องถ่ายภาพยนตร์ กล้องโทรทัศน์ เครื่องพิมพ์ และอ่านไมโครฟิล์ม/ไมโครชิพ

6. เทคนิค เป็นกลวิธีในการถ่ายทอดข่าวสารหรือเสนอเนื้อหาวิชาความรู้ให้แก่ผู้เรียน ได้แก่

(1) เทคนิคทั่วไป (General technique) ได้แก่ เทคนิคการสอนแบบต่างๆ เช่น การสาธิตการสังเกต การอภิปราย การแสดงนาฏการ การบรรยาย การสาธิต การฝึกปฏิบัติการเรียนรู้ แบบแก้ปัญหาหรือแบบค้นพบ และแบบสอบสวนและสืบสวน การเรียนการสอนแบบโปรแกรม สถานการณ์จำลอง เกมต่างๆ การเรียนการสอนแบบโครงการ ฯลฯ

(2) เทคนิคการใช้ทรัพยากร (Resource-based technique) ได้แก่ การศึกษานอกสถานที่การใช้ทรัพยากรชุมชน การจัดห้องเรียน

(3) เทคนิคการใช้วัสดุและเครื่องมือ ได้แก่ กลวิธีการใช้วัสดุและเครื่องมือในการจัดการศึกษาและการเรียนการสอน เช่น ใช้สื่อทัศนูปกรณ์ในการเรียนการสอน เทคนิคการใช้สื่อประสมเพื่อให้ผู้เรียนได้ความคิดรวบยอดที่กระจ่างจากตัวอย่าง หรือการแสดงด้วยสื่อหลายชนิด

เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาในฐานะเครื่องมือในการพัฒนาบุคลากร

ในการพัฒนาบุคลากร การอบรมเป็นวิธีการหนึ่งที่สถาบันการศึกษาและองค์กรต่างๆ ใช้กันอย่างแพร่หลายในฐานะเครื่องมือในด้านการพัฒนาบุคลากร หน่วยงานที่จัดอบรมจะต้องรู้ว่าหัวข้อในการจัดอบรมได้แก่หัวข้ออะไร ส่วนผู้สอนก็จะต้องรู้ว่าในบรรดาเทคนิคการสอนต่างๆ ที่ใช้กันอยู่นั้นต้องใช้เทคนิคการสอนแบบใดจึงจะเหมาะสม และจะจัดสภาพแวดล้อมของห้องอบรมอย่างไร เช่น ระบบแสง ระบบเสียง ระบบควบคุมอุณหภูมิ จะจัดที่นั่งของผู้เข้าอบรมแบบไหน แบบวงกลม ครึ่งวงกลม สี่เหลี่ยมผืนผ้า สี่เหลี่ยมจัตุรัส รูปตัว U หรือจัดเป็นกลุ่มๆ และจะใช้สื่อทัศนูปกรณ์ประเภทไหน เช่น โปรเจคเตอร์ จอภาพ เครื่องเล่นเทป เครื่องคอมพิวเตอร์ หรือเครื่องฉายสไลด์

เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาในฐานะเครื่องมือสนับสนุนการเรียนรู้

ดังที่กล่าวแล้วว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นได้จากการฟัง การอ่าน การเห็น และการสัมผัส ดังนั้นเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษาจึงสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ 3 วิธี คือ

1. นำหลักสูตรซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานที่เข้าใจเข้าสู่ห้องเรียน นั่นคือ หลักสูตรจะเกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนโดยตรง นักเรียนจะค้นหาปัญหาของตัวเอง ทดสอบความคิด รับข้อมูลย้อนกลับ และทำงานร่วมกับนักเรียนคนอื่นๆ หรือฝึกหัดนอกห้องเรียน
2. จัดหาเครื่องมือซึ่งจะกระตุ้นการเรียนรู้ สนับสนุนการคิดและการแก้ปัญหา กำหนดรูปแบบของกิจกรรมและแนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติ
3. ให้โอกาสแก่นักเรียนและครูมากขึ้นในการให้ข้อมูลย้อนกลับ รวมทั้งข้อมูลทั้งหลายที่นักเรียนประเมินเกี่ยวกับคุณภาพของความคิดและผลผลิตของเขา ให้โอกาสนักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับนักวิทยาศาสตร์ รับข้อมูลย้อนกลับจากแหล่งต่างๆ รวมทั้งเพื่อนของเขา และผู้ที่มีประสบการณ์ในเชิงวิชาการในสิ่งที่เขาจำเป็นต้องปรับปรุง (นวัตกรรมการบริหารการศึกษา, ออนไลน์)

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนปริยัติธรรม

1. ความหมายการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ภายหลังจากที่การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเปิดดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2432 และ พ.ศ. 2489

ตามลำดับได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จึงได้จัดแผนกมัธยมศึกษาขึ้นมา เรียกว่า โรงเรียนมัธยมศึกษา กำหนดให้มีการเรียนบาลี นักธรรม และความรู้ชั้นมัธยม โดยรับผู้ที่สำเร็จชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อมาเมื่อโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษาได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัดหลายแห่ง จึงมี พระภิกษุสามเณรมาเรียนมากขึ้น ทางคณะสงฆ์โดยองค์การศึกษา จึงได้กำหนดให้เรียกโรงเรียนประเภทนี้ใหม่ ว่า โรงเรียนบาลีสามัญศึกษาสำนักเรียนวัด โดยมติคณะสังฆมนตรีและกระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกระเบียบ กระทรวงให้โรงเรียนบาลีสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดนี้ เปิดทำการสอนสมทบในตัวประโยค คือ ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา และเมื่อสอบได้แล้วก็ยังสามารถ รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการอีกด้วย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ภิกษุสามเณรนิยม เรียนกันมาก และ แพร่หลายออกไปยังจังหวัดต่างๆ อย่างกว้างขวาง จนทำให้ทางการคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษาระบบและบาลี จะเสื่อม เพราะพระภิกษุสามเณรต่างมุ่งศึกษาวิชาทางโลกมากเกินไป เป็นเหตุให้ต้องละทิ้งการศึกษาระบบและ บาลีเสีย แต่ทางคณะสงฆ์ก็ยังพิจารณาเห็นความจำเป็นของการศึกษาวิชาทางโลกอยู่ ดังนั้น แม่กองธรรม สนามหลวง พระธรรมปัญญาบดี สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธโร) จึงได้ตั้งคณะกรรมการปรับปรุง การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ขึ้นใหม่ มีวิชาบาลี วิชาธรรม และวิชาทางโลก เรียกว่าบาลีศึกษา สามัญ ศึกษา และปริทัศน์ศึกษา พ.ศ. 2507 พร้อมกับได้ยกเลิกระเบียบของคณะสังฆมนตรี ว่าด้วยการศึกษาของ โรงเรียนบาลีสามัญศึกษา กำหนดให้พระภิกษุสามเณรต้องเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่คณะสงฆ์ได้จัด ขึ้นมาใหม่ แต่ปรากฏว่า การตั้งสำนักเรียนตามแบบโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ใหม่มีน้อย นักเรียน ก็นิยมเรียนน้อยมาก เพราะพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ยังพอใจที่จะเรียนโดยรับใบประกาศนียบัตรจาก กระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้น นักเรียนในโรงเรียนดังกล่าว จึงพากันเข้าชื่อกันเป็นนักเรียนโรงเรียนราษฎร์ของ วัด ซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการบ้าง สมัครสอบเทียบบ้าง เข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้าง ทำให้ การศึกษาของคณะสงฆ์ช่วงนั้นเกิดความสับสนเป็นอันมาก (พระสาย แวงคำ, 2547:2-3)

กระทรวงศึกษาธิการได้รับเรื่องจากมติของสภาผู้แทนราษฎร ให้ดำเนินการเปิดการสอบสมทบในชั้น ตัวประโยคให้แก่พระภิกษุสามเณร แต่กรมการศาสนาร่วมกับกรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาลงมติเห็น ร่วมกันว่าควรจะต้องจัดตั้งโรงเรียนประเภทหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร โดยให้สอนวิชา ธรรมและวิชาสามัญศึกษาควบคู่กันไป มีการสอบสมทบแต่ให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสอบเอง และโดย พรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาปริณายก (จวน อุฏฐายีมหาเถระ) ว่า การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก การศึกษาพระปริยัติธรรม ก็ จำเป็นต้องอนุวัต ไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกบ้าง จึงเห็นสมควรที่จะมีหลักสูตร ในการเรียนพระ ปริยัติธรรมเพิ่มเติมขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ได้มีโอกาสบำเพ็ญประโยชน์ได้ ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ขึ้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2514

2. ความเป็นมาและการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์ไทยนั้นเกิดขึ้นหลังจากโรงเรียนวิสามนัญศึกษาสำนักเรียนวัดถูกยกเลิกตามมติเถรสมาคมแล้วนักเรียนที่เรียนอยู่ก็ตั้งรกรากที่เรียนใหม่ขณะนั้นมีโรงเรียนราษฎร์ของวัดซึ่งตั้งขึ้นโดยระเบียบกระทรวงศึกษาธิการนักเรียนส่วนมากก็เข้าเรียนที่โรงเรียนราษฎร์ของวัดบ้าง สมัครสอบเทียบบ้าง เข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้างในขณะเดียวกันนั้นได้มีผู้แทนราษฎร์คือ นายอุรุ ฝ้ายคุณวงศ์ ส.ส.มหาสารคามกับคณะอื่นเรื่องราวขอให้พระภิกษุสามเณรและกระทรวงศึกษาธิการได้ส่งเรื่องมายังกรมการศาสนาซึ่งกองศาสนศึกษาเป็นเจ้าหน้าที่ในเรื่องนี้โดยตรงได้มีการประชุมพิจารณากันในระดับเจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องของกรมการศาสนาและต่างกรมลงความเห็นว่าจะตั้งโรงเรียนสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรให้ได้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญควบคู่กันไปโดยไม่มีการสมทบสอบให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้สอบเองจากการประชุมระดับเจ้าหน้าที่นี้ได้เสนอกระทรวงเห็นชอบได้ตั้งคณะกรรมการขึ้น โดยมี นายจรูญวงศ์ สายันท์ อธิบดีกรมวิชาการในขณะนั้นเป็นประธานและคณะกรรมการต่างๆ ผู้แทนมหาวิทยาลัย ผู้แทนมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและผู้แทนกรมการศาสนา ยกฐานะระเบียบหลักสูตรวิธีการวัดผลในระดับชั้นป.7, ม.ศ.3, ม.ศ.5 และให้ชื่อโรงเรียนนี้ว่า “โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา” (กองศาสนศึกษา, 2527: 141-152)

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษานี้ย่อมเป็นฐานรองรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไปเป็นรายการศึกษาที่จะขึ้นสู่ระดับมหาวิทยาลัยและประกาศนียบัตรมีศักดิ์และสิทธิ์เช่นเดียวกับโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทุกประการจึงมีผู้นิยมตั้งและเรียนมากขึ้นตามลำดับ (มานพ ผลไพรินทร์, 2535) ฉะนั้นกระทรวงศึกษาธิการอาศัยอำนาจตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 266 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 ได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 ขึ้นเพื่อให้เป็นการศึกษาแบบประยุกต์เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 ในปี พ.ศ. 2545 ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรมกองศาสนศึกษารวมการศาสนาได้สำรวจจำนวนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศทั้งหมด 406 โรงเรียนสามารถแบ่งตามขนาดของโรงเรียนได้ดังนี้ (ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม, 2546)

- (1) โรงเรียนขนาดเล็ก (ต่ำกว่า 200 รูป) จำนวน 282 โรงเรียน
- (2) โรงเรียนขนาดกลาง (200-499รูป) จำนวน 107 โรงเรียน
- (3) โรงเรียนขนาดใหญ่ (500 รูปขึ้นไป) จำนวน 17 โรงเรียน

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ (เจริญผล สุวรรณโชติ, 3536) ซึ่งปัจจุบันสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบการศึกษาของสงฆ์ประเภทนี้ ภายใต้การควบคุมของสภาการศึกษาคณะสงฆ์ซึ่งมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน และยังมีคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษากลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 สภาการศึกษาสงฆ์

สภาการศึกษาของคณะสงฆ์เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามคำสั่งของมหาเถรสมาคมเมื่อ พ.ศ. 2512 ประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธาน แม่กองบาลีและแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นรองประธาน 2 รูป นายกสิกรมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อธิการบดีสภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย เลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขาธิการสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ และผู้ทรงคุณวุฒิไม่เกิน 9 ท่าน ที่สมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้งตามคำกราบทูลขอของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์หน้าที่สำคัญของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์คือควบคุมและส่งเสริมการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยมีอำนาจพิจารณาให้ความเห็นชอบนโยบายงานโครงการต่างๆ นอกจากนี้ยังมีหน้าที่พิจารณาให้ความเห็นชอบหลักสูตรและแบบเรียนตามโครงการศึกษาทุกระดับพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาตลอดจนพิจารณาเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาตามที่มหาเถรสมาคมมอบหมายทั้งนี้อำนาจแต่งตั้งกรรมการทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งเกี่ยวกับการศึกษาอีกด้วย (กิตติ ธีรศักดิ์, 2539)

2.2 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นใหม่ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวงทบวง กรม ปีพุทธศักราช 2545 ซึ่งมีฐานะเป็นกรมขึ้นตรงต่อนายกรัฐมนตรีโดยให้มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546)

(1) ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ กฎหมายว่าด้วยการกำหนดวิทยฐานะผู้สำเร็จการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา รวมทั้งกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

(2) รับสนองงานประสานงานและถวายเป็นกุศลกรรมของคณะสงฆ์การบริหารการปกครอง

(3) เสนอแนวทางกำหนดนโยบายและมาตรการในการคุ้มครองพระพุทธศาสนา

(4) ส่งเสริมดูแลรักษาและทำนุบำรุงศาสนสถานและศาสนวัตถุทางพระพุทธศาสนา

(5) ดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางทางพระพุทธศาสนา

(6) พัฒนาพุทธมณฑลให้เป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนา

(7) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

(8) ทำนุบำรุงส่งเสริมการพุทธศาสนศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้คู่คุณธรรม

(9) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานหรือตามที่กระทรวงหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย สำหรับหน่วยงานราชการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาตินั้นประกอบด้วยกองกลางกองพุทธศาสนศึกษา กองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพุทธมณฑล สำนักงานศาสนสมบัติ สำนักงานเลขาธิการมหาเถรสมาคม

2.3 กองพุทธศาสนศึกษา

เป็นหน่วยงานที่สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติที่ทำหน้าดูแลการบริหารงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาโดยตรงซึ่งมีหน้าที่ดังนี้ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2546)

(1) ประสานและดำเนินการเกี่ยวกับการควบคุมดูแลจัดการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาและรับผิดชอบงานการศึกษาของคณะสงฆ์ การศึกษาสังเคราะห์และการศึกษาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการศาสนา

(2) ดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำสื่อการเรียนการสอนด้านศาสนาวิเคราะห์ทางวิชาการต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งความรู้ที่เป็นระบบและอ้างอิงได้

(3) สนับสนุนการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาทุกระดับรวมทั้งการนิเทศติดตามและประเมินผลการศึกษาทุกประเภท

(4) ปฏิบัติงานร่วมกับหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับมอบหมาย

2.4 คณะกรรมการการศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาประกอบด้วยอธิบดีกรมการศาสนาเป็นประธาน ผู้แทนกรมสามัญศึกษา ผู้แทนกรมวิชาการ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ผู้แทนกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจำนวนไม่เกิน 4 ท่าน เป็นกรรมการ และผู้อำนวยการกองศาสนศึกษากรมการศาสนาเป็นกรรมการและเลขานุการคณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษามีอำนาจหน้าที่ดังนี้

(1) กำหนดหลักเกณฑ์การจัดสรรเงินอุดหนุน

(2) กำหนดนโยบายและแผนเพื่อพัฒนาโรงเรียน

(3) พิจารณาวินิจฉัยคำร้องทุกข์ของผู้รับใบอนุญาต ผู้จัดการ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ผู้อำนวยการ ครู และเจ้าหน้าที่

(4) ควบคุมดูแลการจัดการศึกษาให้มีการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นหลักและป้องกันมิให้มีการเปลี่ยนแปลงพระธรรมวินัยให้ผิดไปจากพระบาลีในพระไตรปิฎก

(5) ให้คำแนะนำส่งเสริมการจัดการศึกษา

(6) ตรวจสอบการดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาตลอดจนหลักฐานเอกสารต่างๆ ทุกประเภทถ้าปรากฏมีความบกพร่องให้พิจารณาเสนอกรมการศาสนาเพื่อขอความเห็นจากประธานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์เมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วกรมการศาสนามีอำนาจสั่งปิดโรงเรียนได้

(7) วินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อขัดข้องในการปฏิบัติตามระเบียบนี้

(8) แต่งตั้งคณะกรรมการให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามอบหมาย (วิชัย ธรรมเจริญ, 2541)

2.5 กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา

กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาประกอบด้วยผู้แทนโรงเรียนต่างๆโรงเรียนละ 1 ท่านยกเว้นกลุ่มโรงเรียนที่มีโรงเรียนไม่เกิน 10 โรงเรียนให้มีคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

- (1) ผู้จัดการโรงเรียน
- (2) ผู้อำนวยการ/อาจารย์ใหญ่/ครูใหญ่
- (3) ครูคฤหัสถ์จากโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนละ 1 ท่าน

ให้คณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนเลือกประธานกรรมการและรองประธานกรรมการสำหรับรองประธานกรรมการกลุ่มโรงเรียนใดมีโรงเรียน 40 โรงเรียนให้เลือกรองประธานได้ 2 รูปและให้เลือกรองประธานเพิ่มขึ้นอีก 1 รูป ต่อ 20 โรงเรียนที่เพิ่มขึ้นจาก 40 โรงเรียนส่วนตำแหน่งกรรมการและเลขานุการให้ประธานกรรมการเป็นผู้เลือก การเลือกผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าวให้เลือกจากบุคคลในคณะกรรมการบริหารกลุ่มโรงเรียนเว้นแต่ประธานกรรมการ ในการแต่งตั้งกรรมการศาสนาจะแต่งตั้งเฉพาะตำแหน่งประธานกรรมการ ส่วนตำแหน่งอื่นให้ประธานเป็นผู้แต่งตั้งแล้วรายงานกรรมการศาสนาทราบ ผู้ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งต่างๆให้อยู่ในตำแหน่งคราวละ๒ปีงบประมาณถ้าผู้ได้รับเลือกพ้นจากตำแหน่งก่อนครบวาระให้เลือกผู้ดำรงตำแหน่งแทนจนครบวาระ สำหรับตำแหน่งประธานกรรมการถ้าวาระดำรงตำแหน่งเหลือไม่ถึง 60 วันไม่ต้องเลือกผู้ดำรงตำแหน่งแทน

3. หลักการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

การบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีการปฏิบัติงานตามภาระงานของสถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษา โดยจำแนกออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ การบริหารบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป ซึ่งรายละเอียดในการบริหารในแต่ละด้านก็จะคล้ายกับการบริหารโรงเรียนในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการทั้งภาครัฐและเอกชน ทั่วไป

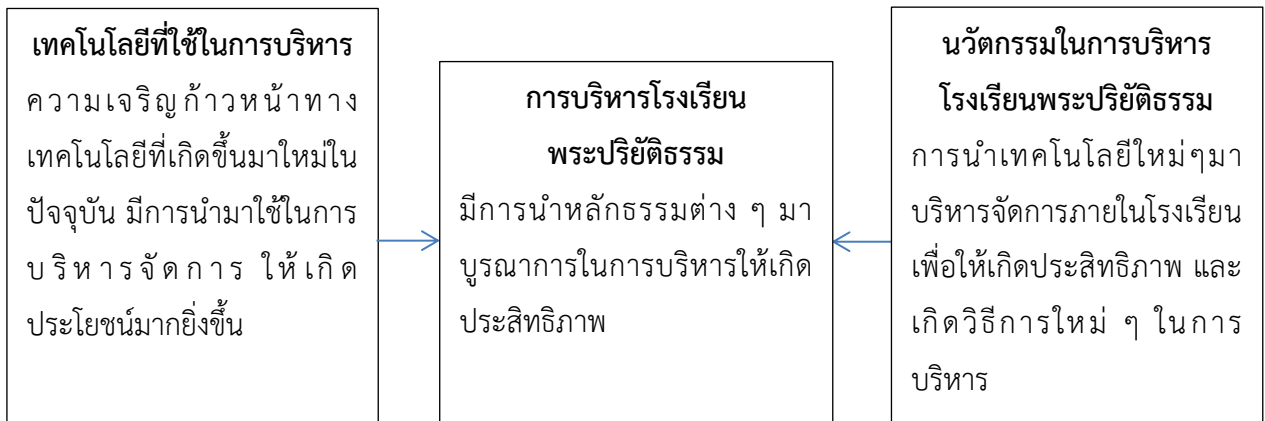
บทสรุป

นวัตกรรมการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม หมายถึงจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้เล่าเรียนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ โดยเรียนทั้งทางโลกและทางธรรม หรือเป็นกระบวนการบริหารที่มีความสำคัญและการส่งเสริมการเรียนรู้ของบุคลากร ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ และผู้บริหารจะต้องใช้นวัตกรรมเพื่อการบริหารโรงเรียนไปสู่เป้าหมาย และความสำเร็จ ซึ่งปัจจัยสำคัญคือ การนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการ หากโรงเรียนหรือบุคลากรไม่มีความพร้อมใน

การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ก็ไม่สามารถนำองค์ความรู้ใหม่ๆ มาปฏิบัติหรือถ่ายทอดได้ เช่น สื่อทางการศึกษา ด้านกราฟิก เครื่องเสียง วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ โทรศัพท์ การใช้ดาวเทียม ใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการศึกษา และอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ฉะนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการจัดฝึกอบรมบุคลากรในโรงเรียนและคณะผู้บริหาร ให้ทันต่อการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย เพื่อที่จะได้นำองค์ความรู้ใหม่ๆ มาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

ผู้เขียนบทความ ได้ศึกษาเกี่ยวกับ นวัตกรรม เทคโนโลยี และการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นการนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

กองศาสนศึกษา. (2527). *ประวัติการศึกษาของสงฆ์*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

กิตติ อีรศานต์. (2539). *เทคนิคการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ม.ต้น-ม.ปลาย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

เจริญผล สุวรรณโชติ. (2536). *การบริหารการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย*. เอกสารการสอนชุดวิชาทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา. นนทบุรี : สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2562. จาก www.mongkornmk01.blogspot.com/2010/06/blog-post_18.html.

ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม. (2546). *ทะเบียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจำนวนนักเรียนจำนวนครูจำนวนห้องเรียนประจำปีการศึกษา 2545*. (เอกสารอัดสำเนา)

พระสาย แวงคำ. (2547). *ปัญหาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม*. กรุงเทพฯ: วัดนาพานิช.

มานพ ผลไพรินทร์. (2535). *หลักการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

Journal of Buddhist Education and Research : JBER

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2563

[382]

Vol. 6 No. 2 July-December 2020

วิชัย ธรรมเจริญ. (2541). *คู่มือการปฏิบัติงานโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์
การศาสนา.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2546). *ปฏิทินการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ*. ม.ป.ท.